

Mišel Fuko

KAZNENO DRUŠTVO

PREDAVANJA NA KOLEŽ DE FRANSU

1972-1973.

PRIREDIO BERNARD E. HARKORT

GLAVNI UREDNICI FRANSOA EVALD I ALESANDRO FONTANA

PREVELA S FRANCUSKOG:

OLJA PETRONIĆ

Novi Sad
2020

Naslov originala:

LA SOCIÉTÉ PUNITIVE

Cours au Collège de France
(1972-1973)

by
Michel Foucault

© Seuil/Gallimard 2013
France

SADRŽAJ

- Uvodna reč 11
- Predavanje od 3. Januara 1973. 17
- Klasifikacija društava: ona koja kremiraju i ona koja sahranjuju; ona koja asimiluju i ona koja isključuju. Manjkavost pojma „isključivanje“. Psihijatrijska bolnica. Manjkavost pojma „transgresija“. – Predmet predavanja: kritika pojmova isključivanja i transgresije, i analiza prefinjenih taktika sankcije. (I) Četiri krivično-kaznene taktike: 1) isključivanje; 2) nadoknada; 3) obeležavanje; 4) zatvaranje. – Polazna hipoteza: klasifikacija društava isključivanja, isklupljenja, obeležavanja, ili zatvaranja. – Mogući prigovori i odgovor: neprestane krivične kazne imaju različite funkcije u četirima krivično-kaznenim taktikama. Slučaj novčane globe. Slučaj smrtna kazne. Damjen i suverenova moć. Današnja smrtna kazna kao udvostručeno zatvaranje. (II) Uspostavljanje autonomije nivoa krivično-kaznenih taktika: 1) mesta unutar sfere moći; 2) ispitivanje borbi i politička osporavanja oko moći. – Građanski rat kao matrica borbi za moć: borbene taktike i krivična kažnjivost; strategija zatvaranja.
- Predavanje od 10. januara 1973. 37
- Četiri elementa jedne analize: 1) neprestani, univerzalni rat unutar društva; 2) krivično-kazneni sistem koji nije ni univerzalan ni jednoznačan, već su ga jedni načinili za druge; 3) struktura univerzalnog nadzora; 4) sistem zatvaranja. (I) Sadržaj pojma građanskog rata. (A) Građanski rat kao izbijanje rata svih protiv svih, po Hobsu. (B) Distinkcija između građanskog rata i rata svih protiv svih. Novi kolektiviteti; primeri Bosonogih [Nu-pieds] i ludističkog pokreta. (C) Politika kao nastavak građanskog rata. (II) Status zločinca kao društvenog neprijatelja. – Sudska praksa kao objava javnog rata. – Učinci znanja: psihopatološka ili psihijatrijska kontrola nad zločincem i devijantnošću. – Epistemički učinci: sociologija kriminaliteta kao društvena patologija. Zločinac kao poveznica, prepisivač, razmenjivač.
- Predavanje od 17. januara 1973. 59
- Pojavljivanje zločinca kao društvenog neprijatelja. Uočavanje prvih ispoljavanja te pojave u istoriji. (I) Fiziokratska ekonomska analiza delinkvencije u XVIII veku. Le Tron, Memoar o skitnicama (1764): Skitnja je više od psihološke sklonosti poput besposličinja ili društvenog fenomena poput prosjačenja, ono je matrica zločina i velika nesreća za ekonomiju; dovodi do proređivanja radne snage, rasta zarada, pada proizvodnje. – Neprikladni zakoni; mere za koje se zalaže Le Tron; 1) ropstvo; 2) stavljanje izvan zakona; 3) samoodbrana seljaka; 4) masovno regrutovanje. – Sličnosti između skitnica i plemića. (II) Zločinac-društveni neprijatelj kao književna tema. Žil Blas i početak XVIII veka: kontinuum i sveprisutnost delinkvencije. Romani strave i kraj XVIII veka: lokalizovana i izvan društvena delinkvencija. Pojavljivanje dualiteta zločin-nevinost, zlo-dobro.

Predavanje od 24. januara 1973.

76

(III) Još neke naznake iskrsavanja zločinca-društvenog neprijatelja. Debata o smrtnoj kazni 1791. godine. (IV) Odnosi teorijsko-političkih učinaka nekog diskursa sa kaznenim taktikama u isto to vreme. Glavni sistem kazne: u Engleskoj, uspostavljanje penitencijarnog sistema 1790–1800; u Francuskoj, uspostavljanje 1791–1820. Heterogenost zločinca-društvenog neprijatelja i zatvora: pukotina između krivično-kaznenog i penitencijarnog. – Po krivično-kaznenoj teoriji, kažnjavanje kao društvena odbrana; otud ovi principi: relativnost, stepenovanje, nadzor, javni i nepogrešiv, i tri modela kažnjavanja: obeščašćenje, odmazda, ropstvo. – U zatvoru: vreme, jedina stepenovana varijabla. Forma-zatvor i forma-zarada: dve forme bliznakinje u istorijskom smislu. Kapitalistička moć i sistem krivične kažnjivosti: vlast moći nad vremenom.

Predavanje od 31. januara 1973.

97

Forma-zatvor i forma-zarada (nastavak). Sticanje vlasti nad vremenom: uslov mogućnosti kapitalističkog sistema i utamničenja. – Od arheologije do genealogije. – Prigovori religijskom modelu i odgovori. (A) Manastirska ćelija: isključiti svet, a ne kažnjavati. (B) Kvekeri: odbacivanje engleskog krivičnog zakonika i smrtna kazna. – Suprotstavlanje Bekariji u vezi sa prestupom i greškom; poimanje greha. (C) Ustrojstvo zatvora u Filadelfiji i Walnut Street: prvo pominjanje „penitencijarnog“. (D) Posledice 1) kalemnjenje hrišćanske moralna na krivično pravosuđe; 2) poznavanje zatvorenika: znanje postaje moguće; 3) religija ulazi u zatvor. Postepena rehrisťjanizacija zločina.

Predavanje od 7. februara 1973.

114

Penitencijarno, dimenzija svih savremenih društvenih kontrola. (I) Uopštavanje i uslovi prihvatljivosti forme-zatvor. (A) Engleska. Spontane grupe za obezbeđivanje reda: 1) Kvekeri i metodisti; 2) društva za ukidanje poroka; 3) grupe za samoodbranu; 4) privatne policije. – Novi sistem kontrole: Kahun, Traktat o policiji u metropoli (1797). Tri principa: 1) moralnost kao temelj krivično-kaznenog sistema; 2) potreba za državnom policijom; 3) policija cilja niže klase. – Zaključci: 1) država kao agens moralnosti; 2) veze sa razvojem kapitalizma; 3) prinudno kao uslov prihvatljivosti zatvora. – Današnji pokreti moralnih otpadnika: razgraditi vezu krivična kažnjivost-moralnost.

Predavanje od 14. februara 1973.

136

(A) Engleska (nastavak). Veliki uspon vrlina. (B) Francuska. Pojava novih tehnika ubiranja nameta i zatvaranja, i novog političkog aparata. Dva mehanizma da se represija učini snošljivom. U Francuskoj, sporedni društveni interes osvaja državni aparat: kraljeva zapečaćena pisma, sredstvo društvene kontrole koje proizvodi moralizaciju i psihologizaciju krivične kazne u XIX veku. Kapilarni protivnapad na udruženja, porodice i cehove. – Polje znanja, biografske arhive: uticaj na psihijatrijsko, sociološko, kriminološko znanje u XIX veku. – Zamena zapečaćenih pisama centralizovanim državnim telima: velike popravne ustanove.

Predavanje od 21. februara 1973.

153

(B) Francuska (nastavak). Rekapitulacija i ishodište: kazneno društvo. Mehanizam: ovladati nezakonitim radnjama raširenim u narodu. 1. Nezakonite radnje raširene u narodu u XVIII veku. Slučaj tkalaca iz Mena. Trgovci i tkalci zaobilaze pravilnike. Pozitivno funkcionisanje nezakonitih radnji raširenih u narodu. 2. Obrat na kraju XVIII veka. Buržoazija dolazi do pravosudnog aparata kako bi se rešila nezakonitih radnji raširenih u narodu koje su postale „otimačina“. Radnička otimačina; razbojništvo radnika u londonskoj luci. 3. Uspostavljanje krivično-kaznenog i penitencijarnog sistema. Instrumenti: pojam društvenog neprijatelja, moralizacija radničke klase; zatvor, kolonija, vojska, policija. – U XIX veku, nezakonite radnje raširene među radnicima, meta čitavog represivnog sistema buržoazije.

Predavanje od 28. februara 1973.

169

(B) Francuska (nastavak). Prikopčavanje moralnog na krivično-kazneno. 4. Otimačina u seljačkom sloju: u XVIII veku, nezakonite radnje kao funkcionalni element seljačkog života; kraj XVIII veka, ukidanje feudalnih prava; XIX vek, snažnija eksploatacija. Slučaj eksploatacije šuma. Nove nezakonite radnje protiv ugovora; osporavanje i građanska parnica. 5. Posledice: 1) vojska kao žarište i razmenjivač nezakonitih radnji; 2) nezakonite radnje kao sâm ulog Revolucije; 3) masovan i programiran odgovor buržoazije: „niža klasa“ kao „izopačena rasa“. Nova ličnost delinkventa: divalj, nemoralan, ali popravljiv putem nadzora. – Refleksije: inteligencija buržoazije, glupost intelektualaca, ozbiljnost borbe.

Predavanje od 7. marta 1973.

184

Analogije između Taržeja i kveкера. (I) Strah na početku XIX veka: 1) povezan sa novim modusima proizvodnje; strah od radnika, od njegove želje, od njegovog tela; 2) utemeljen u realnosti; 3) strah od radne klase; 4) od činjenice da „oni“ ne rade dovoljno. Pretnja nad kapitalističkim aparatom. Meta krivično-kaznenog sistema su telo, želja, potreba radnika. Dvostruki zahtev: slobodno tržište i disciplina. Radna knjižica. (II) Krivično-kazneni dualizam: dvostruki front krivične kažnjivosti. 1. Rekodifikacija prestupa i krivičnih kazni: homogeni, pozitivni, prinudni, reprezentativni, učinkoviti. 2. Integrisanje moralnog uslovljavanja: otežavajuće i olakšavajuće okolnosti; nadzor; popravne ustanove; prevaspitavanje. – Dvojnost pravo-popravljanje. Kriminologija: diskurs koji osigurava transkripciju te dvojnosti. Monomanija. – Simbioza kriminologije i krivično-kaznenog sistema.

Predavanje od 14. marta 1973.

200

(1) Nove nezakonite radnje: od otimačine do rasipanja. Odbiti svoju radnu snagu. Telo radnika kao dominantni činilac: dokolica, odbijanje rada, neregularnosti, nomadizam, bančenje, odbijanje da se zasnjuje porodica, razvrat. (A) Istorija lenjosti. Klasična dokolica u XVII i XVIII veku; kolektivno i organizovano odbijanje u XIX veku. (B) Obeležja rasipanja: uzajamno jačanje nezakonitih radnji, kolektivno i lako za širenje, podzakonsko, profitabilno za buržo-

aziju, predmet neodobravanja. Tri forme rasipanja: neumerenost, neobazrivosť, nered. Tri institucije rasipanja: bančenje, lutrija, naložništvo. (II) Ovladati rasipanjem. Parakazneni mehanizmi, štedna knjižica, radna knjižica. Štepenovani, kontinuirani, kumulativni sistem. (III) Kontinuitet i kapilarizacija pravde u svakodnevnom životu. Opšti nadzor. Forma ispitivanja. Par nadzirati-kažnjavati. Disciplinsko društvo.

Predavanje od 21. marta 1973.

215

Fabrika-kasarna-samostan u Žižirjeu. Detaljan pravilnik, Ikarija poslodavaca. (I) Institucije zatvaranja: pedagoške, popravne, terapeutske. Arhitektonsko i mikrosociološko istraživanje. (II) Analiza tih institucija. (A) Nova forma zatvaranja-sekvestracije. Tri razlike u odnosu na doba klasicizma. 1. Forma nad-moći. 2. Normalizacija. 3. Unutardržavni sistem. (B) Funkcije sekvestracije. 1. Sekvestracija vremena. Potčiniti vreme života vremenu proizvodnje. 2. Neposredna i posredna kontrola čitave egzistencije. Proizvodnja društvenog. 3. Neprestano i neprekidno suđenje. 4. Proizvodnja novog tipa diskurzivnosti: svakodnevna moralna uračunljivost čitave egzistencije; uređena u odnosu na normalno i nenormalno.

Predavanje od 28. marta 1973.

237

Tematika kursa: forma-zatvor kao društvena forma; znanje-moć. (I) Opšta analiza moći. Četiri sheme koje treba odbaciti. 1. Apro-priacija: moć se ne poseduje, ona se sprovodi. Slučaj radničke štednje. 2. Lokalizacija: moć nije strogo lokalizovana u državnim aparatima, nego je mnogo dublje ukorenjena. Slučaj policije u XVIII i krivično-kaznenog u XIX veku. 3. Subordinacija: moć ne jemči, već konstituiše moduse proizvodnje. Slučaj sekvestracije. 4. Ideologija: sprovođenje moći nije mesto na kojem se obrazuju ideologije nego znanje; svako znanje omogućuje sprovođenje neke moći. Slučaj administrativnog nadzora. (II) Analiza disciplinske moći: normalizacija, navika, disciplina. – Poređenje upotrebe reči „navika“ u filozofiji XVIII i filozofiji XIX veka. Poređenje moći-suvereniteta u XVIII i moći-normalizacije u XIX veku. – Sekvestracija izrađuje normu i proizvodi normalne. Novi tip diskursa: humanističke nauke.

Sažetak kursa

259

Bernard E. Harkort:

Mesto ovog kursa u delu Mišela Fukoa

275

Indeks